

گزارش آتیه‌نو به بهانه روز کارمند

بررسی مزایا و معایب اشتغال و زندگی کارمندی

گزارش

واژه «کارمند» در کشور ما با استخدام و اشتغال در بدنه دولت و نهادهای مرتبط گره خورده و با آغاز صحبت در خصوص کارمند، ناخودآگاه استخدام در سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی و بهره‌مندی از مزایای اشتغال و زندگی کارمندی به‌ذهان خطور می‌کند. بر اساس داده‌های آماری مرتبط با اشتغال در کشور، بخش قابل توجهی از نیروی کار ۲۴ میلیون نفری فعال در حوزه‌های مختلف صنعت، خدمات و کشاورزی در قالب تعریف شده کارمند جای گرفته و به فعالیت در این بخش‌ها مشغول هستند. در این شماره آتیه‌نو، به بهانه روز کارمند، شرایط امروز کارمندان شاغل در بخش‌های فعال اقتصادی کشور، مزایا و معایب اشتغال و زندگی کارمندی و همچنین مقایسه برخی از شرایط استخدامی، قراردادی، رفاهی، دستمزدی و امنیت شغلی بین نیروی کار کارمندی و کارگری را از نظر می‌گذرانیم.

به طور قطع کارمندان به عنوان بخشی از جامعه کار و نیروی شاغل و فعال کشور، علاوه بر بهره‌مندی از مزایای اشتغال کارمندی در نهادهای دستگاه‌های مختلف دولتی و خصوصی، چالش‌ها و مسائل متعددی را تجربه کرده و در واقع با مشکلاتی در حوزه‌های استخدامی، درآمدی، خدمات درمان، بازنشستگی، رفاهی و امنیت شغلی مواجه هستند.

نیاز امروز بازار کار و اشتغال کشور و همچنین ضرورت توجه به زیرساخت‌های جذب نیرو و الزام ساماندهی استخدام نیروی کار در قالب‌های کارمندی و کارگری، بررسی زوایای مختلف اشتغال کارمندی و زندگی این بخش از نیروی کار را از دیدگاه‌های اجتماعی، اقتصادی و رفاهی ضروری کرده است.

اشتغال ۲ میلیون و ۳۷۹ هزار نفری کارمندان

بر اساس آمارهای سازمان اداری استخدامی کشور در ابتدای سال ۱۴۰۰ تعداد کارکنان دستگاه‌های اجرایی بدون محاسبه آماری نیروهای نظامی، انتظامی، کارکنان وزارتخانه‌های اطلاعات، دفاع و شرکت‌های وابسته، ۲ میلیون و ۳۷۹ هزار نفر عنوان شد.

آمارها همچنین نشان از اشتغال حدود ۹۶۰ هزار نفری زنان و بیش از یک میلیون و ۴۱۹ هزار نفری به مردان کارمند دارد.

بر مبنای این گزارش، بیش از ۴۲ درصد اشتغال کارمندی کشور در اختیار بانوان شاغل در دستگاه‌ها و نهادهای وابسته به دولت قرار دارد که بر اساس آمار اشتغال در بخش‌های سه‌گانه فعالیت اقتصادی صنعت، کشاورزی و خدمات در بخش خصوصی، آمار قابل توجهی است.

از سوی دیگر، مرکز آمار ایران جمعیت کل کارکنان بخش عمومی را در سال ۱۳۹۹ در حدود ۳ میلیون و ۴۶۰ هزار نفر برآورد کرده که شامل ۱۵ درصد کل جمعیت شاغل کشور است.

داده‌های آماری آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵ حاکی از سهم ۴۳ درصدی کارمندان دولت در آموزش و پرورش و سهم ۱۸ درصدی در اشتغال کارمندی در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی است. اطلاعات مذکور به معنای اشتغال حدود ۶۱ درصد کارمندان دولت دو وزارتخانه آموزش و پرورش و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و فعالیت ۳۹ درصد از جمعیت کارمندان در دیگر دستگاه‌های دولتی است.

نگاهی به سطح تحصیلات کارمندان

بررسی‌های حوزه تحصیلات دانشگاهی در بین جامعه کارمندان تابع قانون خدمات کشوری و سایر مقررات استخدامی در سال ۱۳۸۰ نشان می‌دهد که ۲۰ درصد این افراد پایین‌تر از دیپلم، ۲۹ درصد دیپلم، ۲۱ درصد فوق دیپلم، ۲۷ درصد لیسانس، ۲ درصد فوق لیسانس و ۱۶ درصد دارای مدرک دکتر بوده‌اند.

همچنین در سال ۱۳۹۵ این ارقام به پنج درصد زیر دیپلم، ۱۷ درصد دیپلم، ۱۵ درصد فوق دیپلم، ۵۰ درصد لیسانس، حدود ۱۰ درصد فوق لیسانس و ۴ درصد دکترا تغییر یافته است.

هزینه پرداخت حقوق کارمندان

بر اساس اطلاع صندوق جهانی پول، یک‌چهارم هزینه‌های بودجه‌ای ایران صرف پرداخت حقوق و مزایا به اقشار کارمندی می‌شود.

بر اساس این گزارش، ایرانی‌ها بیشتر از کشورهای در حال توسعه، پول‌شان را صرف حقوق و دستمزد کارمندان دولت می‌کنند، در حالی که ایران در خاورمیانه نسبت به کشورهای عربی در این خصوص وضعیت بهتری را تجربه می‌کند.

بر مبنای این گزارش در خاورمیانه؛ عربستان، بحرین، کویت و عراق به ترتیب بیشترین بودجه را صرف دستمزد و مزایای کارمندان دولتی کرده و پس از این کشورها عمان و قطر و سپس ایران قرار دارد.

فاصله کار مفید با استانداردهای قانون کار

بر اساس اطلاع مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، کار مفید کارمندان ایرانی (بخصوص در بخش دولتی) ۲۲ دقیقه اعلام شده که البته در بخش

خصوصی از کارمندان در روز یک ساعت بیشتر کار گرفته می‌شود.

در ماده (۵۱) قانون کار میزان مجاز ساعت کار روزانه افراد در بنگاه‌ها واحدهای مشمول قانون کار کشور هشت ساعت اعلام شده که البته کارگر و کارفرما می‌توانند با توافق ساعات کار، برخی روزها را کمتر و برخی دیگر را بیشتر در نظر گیرند؛ اما به صورت کلی نمی‌تواند از ۴۴ ساعت بیشتر باشد.

بر مبنای محاسبات ساده، هر کارمند ایرانی در خوشبینانه‌ترین شرایط در هفته کمتر از شش ساعت مشغول به کار است، در حالی که ساعت کار مفید هفتگی در کشور ژاپن ۴۰ تا ۶۰ ساعت و در کره جنوبی نیز ۵۴ تا ۷۲ ساعت برآورد می‌شود.

با استناد به اطلاعات موجود در مرکز داده‌های سازمان جهانی کار، در ۱۰۰ کشور جهان سهم جمعیت حقوق‌بگیران بخش عمومی از کل اشتغال بیشتر از ایران است.

نکته جالب اینجا است که بر اساس اطلاعات آماری موجود، سهم جمعیتی اشتغال کارمندان و به عبارتی حقوق‌بگیران بخش عمومی در کشورمان نسبت به میانگین جهانی بالا نیست.

ارتباط جمعیت کم کارمندان و چابکی دولت

تجربه و پیشینه به‌کارگیری نیروی کار در دوایر و دستگاه‌های دولتی در بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه نشان از اثرگذاری میزان اشتغال نیروی کار در این حوزه با چابکی و بهره‌وری نهادهای دولتی دارد.

به عبارتی به هر اندازه آمارهای اشتغال دولتی در چارچوب نهادهای سازمان‌های مرتبط با دولت کمتر باشد، ارتقاء بهره‌وری و شرایط رو به رشد شاخص‌های مثبت آماری حاکم خواهد بود. در نقطه مقابل، داده‌های اشتغال بالا در این بخش بسترساز‌کنندگی اجراییات دولت و روند منفی خدمت‌رسانی خواهد شد.

در واقع اشتغال بالا در بخش‌های مربوط به دولت، علاوه بر ایجاد سستی و کاهش بهره‌وری در ارائه خدمات، موجب شکل‌گیری موانع توسعه‌یافتگی در بخش خصوصی و سهم پایین آن در حوزه‌های مرتبط با اقتصاد، اشتغال و تولید است.

انواع استخدام‌های دولتی و نبود امنیت شغلی

البته اشتغال کارمندی در کنار مزایایی مانند امنیت شغلی نسبی در مقایسه با اشتغال کارگری از زویه استخدام در حالت‌های مختلف دارای معایبی است که ساماندهی و حل این چالش‌ها توسط دولت و مجلس ایجاب می‌کند. سبک زندگی کارمندی و درآمد ثابت شاید برای بسیاری به عنوان یک مزیت حداقلی در راستای تأمین معیشت محسوب شده و مانع دیده شدن برخی از معایب اشتغال کارمندی؛ بخصوص در حوزه انواع استخدام‌ها و قرار دادهای است. در این راستا، دولت سیزدهم با ارائه طرحی تحت عنوان «طرح ساماندهی استخدام کارکنان دولت» شکل‌دهی استخدام‌های یکسان و ایجاد رویه جهت برقراری عدالت استخدامی را در بین کارکنان شاغل در تمامی نهادهای وابسته به دولت آغاز کرده که در همسکازی و تعامل با دولت در صورت تصویب، بسترهای اجرای آن مهیا خواهد شد.

آمار دقیق کارکنان و شاغلان دولتی

رییس سازمان امور اداری و استخدامی کشور با بیان اینکه آمار حقوق‌بگیران دولت به علت نبود شفافیت، ناشخص است، گفت: «تعداد افراد در استخدام دولت و کسانی که رابطه استخدامی به صورت رسمی، پیمانی یا قرارداد کار معین دارند مشخص است.» میثم لطیفی می‌گوید: «ما درباره انواع به‌کارگیری‌ها در قالب‌هایی مانند طرحی، حجمی، شرکتی و استیجاری، آمار دقیقی هنوز وجود ندارد.»

مقایسه کارمندی و کارگری در حوزه اشتغال

حمید حاج‌اسماعیلی، کارشناس حوزه بازار کار در گفت‌وگو با آتیه‌نو اظهار داشت: «کارمندان مشغول به کار در بخش‌های مختلف نهادهای وابسته به

دستگاه‌های دولتی از زوایای مورد بررسی حوزه‌های کار و اشتغال، نسبت به کارگران وضعیت نسبی بهتری داشته و شرایط مناسب‌تری را تجربه می‌کنند.»

وی افزود: «از بارزترین مزایای قابل تفکیک در حوزه کارمندی که نسبت به شرایط کارگری به عنوان یک برتری محسوب می‌شود، امنیت شغلی بالاتر در این حوزه است.»

ایسن فعال حوزه کار تصریح کرد: «در واقع شرایط بهتری را از لحاظ قرار دادهای برای نیروهای شاغل بخش کارمندی رقم زده است.»

وی افزود: «وجود یکسری مزایا در حوزه استخدام بخش دولتی نسبت به بخش خصوصی در قالب یکی از برتریهای کارمندی در مقایسه با کارگری مطرح می‌شود.» حاج‌اسماعیلی با اشاره به اینکه در این راستا امکانات رفاهی و تسهیلات مالی را می‌توان مشخص‌کننده چارچوب‌نسبی مناسب شغلی کارمندان به حساب آورد، اضافه کرد: «البته شرایط امروز کارمندان نسبت به دهه‌های گذشته متفاوت شده که البته این تفاوت در حوزه نیروی کار کارگری نیز دیده می‌شود.» وی در ادامه با بیان اینکه کارمندان و کارگران شاغل در بخش‌های مختلف با چالش‌های بسیاری در حوزه‌های کاری، فنی و تخصصی، رفاهی، دستمزدی و قراردادی مواجه هستند، افزود: «یکی از بارزترین چالش‌ها برای جامعه کارمندی و کارگری در طول سال‌های گذشته، وجود تورم بالا و اثرگذاری آن در حوزه‌های معیشتی این اقشار است.» به گفته این کارشناس بازار کار، شرایط اقتصادی حاکم بر زندگی و معیشت کارمندان و جامعه کارگری در طول دهه‌ها عامل فشارهای اقتصادی به بخشی از جمعیت کاری کشور شده که در این راستا جامعه کارمندی به عنوان قشر متوسط به دلیل درآمدهای پایین در دهک‌های پایین‌تر اقتصادی جای گرفته‌اند.

محدودیت دایره استخدام دولتی

حاج‌اسماعیلی گفت: «کنته مطرح دیگر در خصوص کارمندان، محدودیت دایره سخت استخدام در دستگاه‌ها و سازمان‌های وابسته به نهاد دولت و جذب نیروی کار توسط آنها با انعقاد قراردادهای موقت و شرکتی است.» وی اضافه کرد: «در واقع امروز کمتر استخدام‌های پیمانی و رسمی در دستور کار قرار داشته و جذب نیروی کار در دوایر دولتی محدود به برخی افراد و اقشار شده و با ادامه این رویه، مردم عادی برای استخدام در دستگاه‌های دولتی با مشکلاتی مواجه شده‌اند.»

ضرورت ایجاد تشکلهای صنفی کارمندی

این فعال و کارشناس حوزه کار همچنین در ادامه عنوان کرد: «مطالبات معیشتی و کاری کارمندان نیز در طول سال‌های گذشته روبه گسترش بوده که عمدتاً به دلیل نیازهای اشتغال و زندگی خانوار کارمندی این اتفاق رقم خورده و در کشور نه صرفاً برای جامعه کارگری بلکه برای طرح و تحقق خواست‌های کارمندان نیازمند تشکیل نهادهای صنفی هستیم.» وی معتقد است: «با توجه به گستردگی مطالبات کارمندان و سختی تحقق و پیگیری

این مطالبات از طریق دولت، سازمان‌ها و تشکلات مربوطه صنفی باید در این راستا فعالیت داشته باشند.»

اقدام دولت برای افزایش حقوق کارمندان

وی ادامه داد: «در خصوص افزایش حقوق‌های کارگران و کارمندان و بازنشستگان این دو حوزه در سال جاری مشاهده شد که شرایط مشابهی برای این اقشار در حوزه‌های حقوق و دستمزد وجود دارد.» این کارشناس حوزه‌های تخصصی فعالیت‌های اشتغال خاطر نشان کرد: «البته دولت به مانند اعمال افزایش حقوق مبنای شورایعالی کار برای بازنشستگان سازمان تأمین اجتماعی که عمدتاً اقشار کارگری محسوب می‌شوند اعمال رویه افزایشی حقوق برای کارمندان و بازنشستگان را دنبال کرده و در صدد تهیه پیش‌نویس برای اتمم بودجه سال ۱۴۰۱ جهت ارائه به مجلس است.»

به گفته وی، دولت با این اقدامات از این طریق به دنبال افزایش حقوق کارمندان و تأمین منابع آن در بودجه در سال جاری و همچنین ارتقاء قدرت خرید کارمندان است.

شباهت وضعیت کارمندان و کارگران

حاج‌اسماعیلی تصریح کرد: «وضعیت کارمندان و کارگران در بسیاری از وجوه به هم شباهت داشته و در واقع این دو گروه در حال حاضر آسیب‌پذیر شده و نیازمند همگرایی و هم‌افزایی برای زندگی بهتر و حرکت در مسیر توسعه کشور جهت تأمین منافع ملی هستند.» وی با اشاره به اینکه باید در قالب دیدگاه وسیع‌تر و رویکرد کلان‌تر، نیروی کار کشور در حوزه‌های کارگری و کارمندی را به دلیل شرایط مشترک یکسان ببینیم، گفت: «کارمندان و کارگران در حال حاضر عمده شهروندان کشور محسوب شده و در صورت آسیب آنها قطعاً کشور دچار مشکلاتی خواهد شد.»

وی افزود: «هر دواگروه کارمندی و کارگری باید در قالب یک پروسه جدی از نگاه کارشناسان، مؤسسات تحقیقاتی و نهادهای دولتی مورد توجه جدی قرار گیرند.»

زمینه تمایل اشتغال کارجویان در بخش خصوصی

کارشناس معتقدند بر اساس استانداردهای روز جهانی در حوزه اشتغال و ضرورت بسترسازی جهت ارتقاء بهره‌وری نیروی کار و تولید و خدمات و همچنین به دلیل مزایای حضور نیروی کار در بخش خصوصی جهت ایجاد رونق در این بخش، دولت باید زمینه اشتغال بیشتر در بخشهای غیردولتی را فراهم کند. به دنبال این شرایط، کاهش فشار مالی بر دولت به عنوان پرداخت‌کننده حقوق و پررنگ شدن نقش نظارتی دولت و البته رونق تولید با اشتغال گسترده و سرمایه‌گذاری در این بخش را شاهد خواهیم بود. در این صورت نیروی کار جوابی اشتغال به جای تمایل به حوزه اشتغال دولتی، مزایای واقعی و گسترده اشتغال را در بخش‌های خصوصی پیدا کرده و به دنبال کسب فرصت شغلی در فعالیت‌های بخش خصوصی یا تعاونی خواهد بود.

خبر

چند نفر از متقاضیان وام مشاغل خانگی گرفتند؟

بر اساس آخرین آمارها، از زمان استقرار دولت سیزدهم تاکنون ۹۳ هزار فقره مجوز مشاغل خانگی صادر و بیش از ۷۱ هزار فرصت شغلی برای متقاضیان کسب‌وکارهای خانگی به وجود که از مهمترین اقدامات وزارت کار در حوزه اشتغال خانگی به شمار می‌رود.

کسب‌وکارهای خانگی به مشاغلی اطلاق می‌شود که با سرمایه اندک قابل راهاندازی هستند و افراد می‌توانند با کمترین هزینه در محل سکونت خود و در کنار اعضای خانواده به کسب‌وکار خانگی بپردازند.

در حال حاضر در بسیاری از کشورهای دنیا، مشاغل خانگی مورد توجه قرار گرفته و آمارها حاکی از آن است که ۲۳ درصد کل مشاغل در کشورهای فوق صنعتی را کسب‌وکارهای خانگی تشکیل می‌دهند.

در راستای توسعه و تقویت هر چه بیشتر مشاغل خانگی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مدت زمان صدور مجوزهای فعالیت این دسته مشاغل را به سه روز کاهش داده تا ضمن رفع موانع تولید در بخش اشتغال خانگی، متقاضیان کسب‌وکارهای خانگی با انگیزه بیشتر به این حوزه ورود کنند. برابر آمارها از زمان استقرار دولت سیزدهم تاکنون ۹۳ هزار فقره مجوز مشاغل خانگی صادر شده و بیش از ۳۸ هزار نفر از متقاضیان مشاغل خانگی از تسهیلات مذکور بهره‌مند شده‌اند.

در راستای توسعه و تقویت هر چه بیشتر مشاغل خانگی، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی مدت زمان صدور مجوزهای فعالیت این دسته مشاغل را به سه روز کاهش داده تا ضمن رفع موانع تولید در بخش اشتغال خانگی، متقاضیان کسب‌وکارهای خانگی با انگیزه بیشتر به این حوزه ورود کنند. محمود کریمی‌بیرونوند معاون توسعه کارآفرینی و اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی درباره اقدامات صورت گرفته در حوزه مشاغل خانگی می‌گوید: «در راستای مانع‌زدایی، تسهیل‌گری و تسریع در صدور مجوزهای مشاغل خانگی و در اجرای مصوبه هشتم دی‌ماه سال ۱۴۰۰ ستاد ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، اقداماتی در این دولت صورت گرفت که به تسهیل در صدور مجوزها انجامید؛ به نحوی که فعالیت در رشته‌های آزاد ثبت محور صرفاً با تکمیل فرم ثبت‌نام و ارائه تعهدنامه به صورت خوداظهاری توسط متقاضیان صورت گرفت تا متقاضیان با تعهد به رعایت شرایط درج شده برای هر رشته ثبت محور فعالیت خود را آغاز کنند.» وی می‌گوید: «در

ستاد ساماندهی و حمایت از مشاغل خانگی، مجوزهای مشاغل خانگی برای رشته‌های مجوزمحور ظرف مدت سه روز کاری صادر می‌شود که در صورت عدم اعلام نظر در موعد مقرر، درخواست از طریق سامانه به ادارات کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان‌ها ارسال و مجوز به صورت الکترونیکی و خودکار صادر خواهد شد.»

به گفته معاون اشتغال وزیر کار، با پیگیری‌های صورت گرفته درباره رشته‌های ثبت محور و مجوز محور، رشته‌های مشاغل خانگی به ۵۰۸ رشته شغلی افزایش یافته و نزدیک به ۹۳ هزار فقره مجوز مشاغل خانگی صادر شده است.

بر اساس اطلاع صندوق جهانی پول، یک‌چهارم هزینه‌های بودجه‌ای ایران صرف پرداخت حقوق و مزایا به اقشار کارمندی می‌شود.